

Η επίδραση των βομβαρδισμών στην μετέπειτα όψη της πόλης

Οι βομβαρδισμοί που δέχθηκε ο Πειραιάς τόσο κατά τη διάρκεια της γερμανικής εισβολής και κατοχής αλλά και κατά τη διάρκεια των δεκεμβριανών από την αγγλική αεροπορία και αγγλικά πολεμικά πλοία είχαν σημαντικές συνέπειες στην οικονομική ζωή της πόλης. Οι απώλειες τόσο σε έμψυχο υλικό όσο και στις υποδομές υπήρξαν τρομακτικές.

Το λιμάνι είχε σχεδόν ολοκληρωτικά καταστραφεί (βομβαρδισμοί αλλά και ανατίναξη των εγκαταστάσεων κατά την αποχώρηση των Γερμανών)

“Από τις πολεμικές επιχειρήσεις καταστράφηκαν 1.800 μέτρα κρηπιδωμάτων το 26% του συνόλου, οι δεξαμενές, ο ταινιόδρομος, το σιλό σιτηρών, αρκετές αποθήκες καθώς και όλος ο μηχανολογικός εξοπλισμός των γερανών. Τα ναυάγια του βομβαρδισμού του 1944 έκλειναν τον δίαυλο.

Η έναρξη της αποκατάστασης των πολεμικών καταστροφών έγινε τον Οκτώβριο του 1947 με κατασκευάστρια την εταιρεία «Steers-Grove» στα πλαίσια της Αμερικανικής Βοήθειας. Το έργο αφορούσε ανακατασκευή 2.012 μέτρα κρηπιδωμάτων, τις κτιστές δεξαμενές, το σιλό, τις αποθήκες της Ηετιώνειας και τον κατεστραμμένο εξοπλισμό. Παραδόθηκε το 1949 και ο εξοπλισμός το 1950.” (1)

Ένα μεγάλο μέρος των οικιών προς το λιμένα και στο κέντρο της πόλης είχαν καταρρεύσει εξ αιτίας της έκρηξης του Clan Fraser αλλά και του συμμαχικού βομβαρδισμού της 11ης Ιανουαρίου του 1944 ή είχαν υποστεί μεγάλες ζημιές. Ζημιές είχαν υποστεί και πλήθος δημόσιων κτηρίων συμπεριλαμβανομένων σχολείων και εκκλησιών. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε την Αγ. Τριάδα που κατέρρευσε από το βομβαρδισμό της 11ης Ιαν του 44, τον Προφήτη Ηλία στην Καστέλα που καταστράφηκε κατά τα Δεκεμβριανά και τον ναό της Ζωοδόχου Πηγής που υπέστη ζημιές από την έκρηξη του Clan Fraser.

Εργοστάσια, αποθήκες με εμπορεύματα, δίκτυα ηλεκτρισμού και επικοινωνιών, δρόμοι ο σιδηροδρομικός σταθμός και ο σταθμός του ηλεκτρικού είχαν πληγεί .

Η πολεοδομική ανάπτυξη του Πειραιά που ακολούθησε προέκυψε σαν ανάγκη κάλυψης των αναγκών του πληθυσμού που είχε χάσει τις εστίες του και εξελίχθηκε σε πολύ μικρότερη κλίμακα σε σχέση με την πολεοδομική έκρηξη στην Αθήνα, μια που το ρεύμα της εσωτερικής μετανάστευσης λόγω του εμφυλίου πολέμου κατευθύνθηκε κυρίως προς τα εκεί.

Ας μην ξεχνάμε ότι η βιομηχανία του Πειραιά είχε συρρικνωθεί και λόγω του παγκόσμιου κραχ πριν τον πόλεμο αλλά και μεταφερθεί προς άλλες περιοχές (πχ Ν.Ιωνία) προς αποφυγή των βομβαρδισμών κατά τη διάρκεια του πολέμου, επομένως οι απαιτήσεις σε εργατικό δυναμικό κυμαίνονταν σε χαμηλά επίπεδα και αποθάρρυναν την εγκατάσταση των εσωτερικών μεταναστών που συνέρρεαν από την καθημαγμένη ελληνική επαρχία.

Παρότι ο πληθυσμός των περιοχών του Πειραιά δεν παρουσίασε την τεράστια αύξηση του πληθυσμού της Αθήνας επικράτησε και εδώ το φαινόμενο της αυθαίρετης δόμησης σε περιοχές όπως το Κερατσίνι η Δραπετσώνα και το Πέραμα(εργατικές συνοικίες) και της αντιπαροχής για το κέντρο της πόλης.

Η οικοδομική δραστηριότητα εκείνη την περίοδο (Ανασυγκρότηση) αποτέλεσε εργαλείο ανάπτυξης για το κράτος.(δημιουργία θέσεων εργασίας,επιχειρήσεις κατασκευής οικοδομικών υλικών,κατασκευή υποδομών κλπ). Το δραματικό έλλειμμα κατοικίας, η πολιτική κατάσταση και η έλλειψη πόρων/κεφαλαίων οδηγεί το κράτος σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια να ξεκινήσει η ανοικοδόμηση με ιδιωτικά κεφάλαια και στα υφιστάμενα οικοπέδα, χωρίς υποδομές ή άλλου τύπου πολεοδομικές προβλέψεις για το μέλλον. Αποφασιστικά μέτρα στην κατεύθυνση αυτή είναι οι αυξήσεις των επιτρεπομένων υψών και συντελεστών δόμησης και το ΚΗ' ψήφισμα που ψηφίζεται το 1947. Το ΚΗ' ψήφισμα προβλέπει την απαλλαγή από το ενοικιοστάσιο

και από το φόρο εισοδημάτων τα ακίνητα που χτίστηκαν μετά το 1945. Τα μέτρα αυτά, σε συνδυασμό με το ισχύον ενοικιοστάσιο(2) και τη μεγάλη ζήτηση κατοικιών, οδηγούν, σταδιακά, μετά τη σταθεροποίηση του νομίματος το 1953(είχε προηγηθεί υποτίμηση), στη μεγάλη ανάπτυξη της οικοδόμησης με πολυκατοικίες που χτίζονται με το σύστημα της αντιπαροχής.

Παράλληλα, οι στεγαστικές ανάγκες του, με ραγδαίους ρυθμούς, αστικοποιούμενου αγροτικού πληθυσμού μετά τον πόλεμο, που βρισκόταν στα όρια της φτώχειας, καλύφθηκαν όπως είναι γνωστό, από την αυθαίρετη εκτός σχεδίου δόμηση, η οποία υποκατέστησε στην ουσία την κοινωνική πολιτική κατοικίας .(3)

Τα κεφάλαια που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή κατοικιών ήταν κυρίως χρήματα αποθησαυρισμένα με διάφορους τρόπους κατά τη διάρκεια της κατοχής (μαυραγοριτές-επιχειρηματίες “φίλοι” των ναζί), αλλά από ένα σημείο και μετά (όσον αφορά τον Πειραιά) και κεφάλαια που εισέρρευσαν από την ανάπτυξη της ναυτιλίας.

Η πρώτη πολυκατοικία στον Πειραιά θεμελιώνεται στην ακτή Μιαούλη το 1952. Σταδιακά η παραλιακή ζώνη γεμίζει πολυκατοικίες. Ο πυρετός της δόμησης σαρώνει αρκετά χαρακτηριστικά κτήρια όπως το Γυμνάσιο Αρρένων στη Βρυώνη ,το οποίο παραχωρεί τη θέση του στο πολυόροφο σχολείο που υπάρχει σήμερα.

Αν και η εικόνα της πόλης ως νεοκλασική αλλοιώθηκε έντονα οπωσδήποτε αυτό έγινε σε πολύ μικρότερη έκταση σε σχέση με την Αθήνα.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου χτίστηκε το κτήριο του ΟΛΠ που χρησιμοποιείται σήμερα σαν συνεδριακό κέντρο και που θεωρείται ενδιαφέρον από αρχιτεκτονικής άποψης λόγω των νεωτερισμών που ενσωμάτωσε.

Επίσης ξεκίνησε και η κατασκευή του Πύργου που μάλλον κρίνεται υπερβολικός για τα ανθρώπινα μέτρα και κουβαλάει πίσω του μια ιδιαίτερα προβληματική ιστορία.

Παρά τους τόνους τσιμέντου που δέχθηκε η πόλη στην καρδιά της υπάρχει ακόμα ένας μεγάλος αριθμός νεοκλασικών κτηρίων .

Από το 80 και μετά 480 από αυτά χαρακτηρίστηκαν διατηρητέα και άρχισαν οι εργασίες για την αναπαλαίωση τους.

Αντίστοιχο ενδιαφέρον εκδηλώθηκε και για κάποια βιομηχανικά κτήρια.

Ουσιαστικά αυτό που είναι πρόδηλο είναι ότι η οικοδόμηση της πόλης εκείνη την εποχή έγινε άναρχα χωρίς σχέδιο για τη διαμόρφωση χώρων αναψυχής για τον πληθυσμό. Έτσι είναι ελάχιστοι οι ελεύθεροι χώροι και οι χώροι πρασίνου.

Συμπερασματικά μεγάλη ανάσα θα αποτελούσε η μετατροπή χώρων πρώην βιομηχανικών σε χώρους πρασίνου.

Κλείνοντας πρέπει να επισημάνουμε ότι η αληθινή εξέλιξη του χώρου είναι συνάρτηση μιας γενικής κοινωνικής εξέλιξης.

Ο χώρος μπορεί να γίνει αιτία μεταβολών μα μπορεί να γίνει και ο ίδιος το αποτέλεσμα κάποιων συνθηκών . Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως ο χώρος μπορεί να παραχθεί και να παράξει. Μπορεί να επηρεαστεί και να επηρεάσει , από οποία οπτική και αν τον μελετήσουμε , είτε σχετίζεται με συνθήκες κοινωνιολογικού περιεχομένου , όπως η μετανάστευση , είτε με

οικονομικά η πολεμικά συμβάντα , το δομημένο περιβάλλον μπορεί να επηρεαστεί και να αλλάξει μορφή και μαζί του να μεταβληθεί και ολόκληρη η φυσιογνωμία της πόλης .

Από την άλλη πλευρά όπως προαναφέραμε εντελώς εξωγενείς παράγοντες μπορεί να σταθούν ικανοί να δημιουργήσουν μεταβολές εντός των πλαισίων μίας πόλης . Τα γεγονότα έχουν δική τους δυναμική και η πορεία της πόλης του Πειραιά όπως και της κάθε πόλης κρύβουν πολλές εκπλήξεις και ουσιαστικά η μελέτη του δομημένου περιβάλλοντος σε κάθε εποχή και η ανάγνωση του αστικού ιστού της κάθε πόλης μπορεί να δώσει μια σαφή και ικανοποιητική εικόνα για την ιστορία της και τα στάδια από το οποία έχει περάσει.

1.Ν.Μπελλαβίλας, Λιμάνι του Πειραιά

2.Ενοικιστάσιο: Νόμος που προστάτευε τους ενοικιαστές

3.Ντίνα Βαΐου, Μαρία Μαντουβάλου, Μαρία Μαυρίδου ,Μεταπολεμική Πολεοδομία